

‘નિયમસાર’ ૨૬૪-કળશ.

આસારે સંસારે કલિવિલસિતે પાપબહુલે
ન મુક્તિર્માર્ગેઽસ્મિન્નનઘજિનનાથસ્ય ભવતિ ।
અતોઽધ્યાત્મં ધ્યાનં કથમિહ ભવેન્નિર્મલધિયાં
નિજાત્મશ્રદ્ધાનં ભવભયહરં સ્વીકૃતમિદમ્ ॥૨૬૪॥

શ્લોકાર્થ :- ‘અસાર સંસારમાં,...’ સંસાર તો અસાર છે. પરમપારિણામિક ભગવાન શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વરૂપ એ સિવાય આખો સંસાર અસાર છે. ‘પાપથી ભરપૂર કળિકાળનો વિલાસ હોતાં,...’ આહાહા...! મોક્ષનું ધ્યાન કહે છે, હોં! ધ્યાન બિલકુલ નથી માટે તો મોક્ષ અધિકાર જોયો. ધ્યાન છે. સમકિતનું, જ્ઞાનનું, ચારિત્રનું ધ્યાન છે પણ મોક્ષ થાય એવું ધ્યાન અત્યારે નથી. સ્વરૂપની સ્થિરતાનું ધ્યાન જે આ અંદર, એવું ધ્યાન અત્યારે નથી એનો નિષેધ છે. મોક્ષ અધિકારમાં... કહ્યું ને હમણાં? પંચમકાળમાં કોઈ એમ કહે કે ધ્યાન જ નથી તો એ દુર્બુદ્ધિ છે. ત્યાં એમ આવ્યું.

અહીં કહે છે કે ‘પાપથી ભરપૂર કળિકાળનો વિલાસ હોતાં, આ નિર્દોષ જિનનાથના માર્ગને વિષે મુક્તિ નથી.’ મુક્તિની વાત છે અહીંયાં. મુક્તિસંબંધીનું જે ધ્યાન એ અત્યારે નથી. આહાહા...! એકકોર ધ્યાન નથી એમ કહે એ પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે, એકકોર ધ્યાન મુક્તિ માટે નથી એ પણ યથાર્થ છે. બે વાત કરી. આહાહા...! ‘આ નિર્દોષ જિનનાથના માર્ગને વિષે મુક્તિ નથી.’ મુક્તિ નથી. ‘માટે આ કાળમાં અધ્યાત્મધ્યાન કેમ થઈ શકે?’ કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્તિ થાય તેવું અધ્યાત્મધ્યાન કેમ થઈ શકે? એમ વાત છે. સમજાણું? ધ્યાન જ નથી એ તો પહેલા મોક્ષ અધિકારમાં ના પાડી કે આ કાળમાં આત્મા તરફના વલણની ધ્યાનદશા જ નથી એ તો મિથ્યાદષ્ટિ છે. એ સત્યને માનતો નથી. આહાહા...! સમજાય છે આમાં?

અંતર પ્રભુ ચૈતન્ય ભગવાન પરમાનંદનો નાથ બિરાજે છે એના તરફનું દર્શન, જ્ઞાનનું જે ધ્યાન, એ નથી એમ નહિ. આહાહા...! તેમ સ્વરૂપમાં અંશે સ્થિરતા થાય એવું ધ્યાન

અત્યારે નથી એમ કહે એ પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે. અને આ નિર્દોષ જૈનમાર્ગમાં મુક્તિ નથી તેથી મુક્તિનું આ કાળમાં અધ્યાત્મધ્યાન કેમ થઈ શકે? એમ લેવું જોઈએ. એકાંત લેવા જાય તો... આહાહા...! ‘બાબુભાઈ’! ‘મોક્ષપાહુડ’માં આમ કહ્યું. બે-ત્રણ ગાથા છે. આ કાળમાં ધ્યાન, સમક્રિત જ નથી. સમક્રિત એ અંદરનું ધ્યાન જ છે. આહાહા...!

શુદ્ધ ચૈતન્ય વસ્તુ પરમાત્મા આખા સંસારથી જુદો, એવી ચીજનું ભાન, એનું ધ્યાન આ કાળે નથી એમ માને એ પણ જૂઠો છે. આહાહા...! તેમ આવું જે મુક્તિનું આ કાળમાં... મુક્તિ નથી માટે આ કાળમાં અધ્યાત્મધ્યાન, મુક્તિ સંબંધીનું અધ્યાત્મધ્યાન (નથી). આહાહા...! બેય પ્રવચન ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ના છે. ‘મોક્ષપાહુડ’માં એમ કહ્યું કે અત્યારે કોઈ કહે કે અંદર દષ્ટિ ચૈતન્યમૂર્તિમાં એકાગ્ર થઈ શકે જ નહિ. કહે છે ને આ ‘શ્રુતસાગર’? દિગંબરના આચાર્ય-સાધુ. અત્યારે તો શુભભાવ જ હોય. આહાહા...! શુભભાવ તો સંસાર છે. ઘોર સંસાર, રાગ છે, ઝેર છે. વિકૃત છે, વિભાવ છે, અજીવ છે, અશુદ્ધ છે. એ છે અને આત્માનું સમ્યગ્દર્શન પણ નથી... આહાહા...! એ વાત પણ ખોટી છે. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન એનું ધ્યાન તો આ કાળે છે. અહીંયાં ‘મોક્ષપાહુડ’માં ત્રણ ગાથામાં ના પાડી છે. જોઈ ને? ભાઈ! છે ને ‘મોક્ષપાહુડ’? નથી. ત્રણ ગાથા આવી ને એમાં એ છે કે આ કાળમાં મોક્ષ નહિ પણ ધ્યાન જ નથી એ વાત તદ્દન જૂઠી છે. આહાહા...! આ કાળમાં-કળિકાળમાં મુક્તિ નથી, એ સંબંધીનું અધ્યાત્મધ્યાન નથી. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- જો આ કાળમાં ધ્યાનને ન માને તો સમ્યગ્દર્શનને જ ન માને.

ઉત્તર :- વસ્તુને જ ન માને. ધ્યાન નથી એટલે એકાગ્રતા નથી. પરમ સ્વભાવ ભગવાન એકલી નિર્વિકલ્પ ચીજ એ જ આત્મા, જેમાં સંસારની ગંધ નથી, જેમાં રાગનો પ્રસાર નથી, જેમાં સંસારણ એવો સંસાર, એની જરીએ અંદર ગંધ નથી. એવો પરમ સ્વભાવભાવ ભગવાનઆત્મા, એની શ્રદ્ધાનું ધ્યાન ને જ્ઞાનનું ધ્યાન ન હોય તો તો ધર્મ જ હોય નહિ જરીએ. તો અત્યારે જૈનધર્મ હોય નહિ એમ થાય.

મુમુક્ષુ :- તો ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ને પણ ધર્મ ન હતો એમ થાય.

ઉત્તર :- હા. આહાહા...!

અહીં જે વાત કરે છે એ અપેક્ષાએ મગજમાં વાત આવી. અહીં અપેક્ષા જે કરે છે એ કઈ? અરે...રે...! ‘અસાર સંસારમાં, પાપથી ભરપૂર કળિકાળનો વિલાસ,...’ પાપથી ભરપૂર કળિકાળનો વિલાસ ‘આ નિર્દોષ જિનનાથના માર્ગને વિષે...’ આ નિર્દોષ જિનનાથના માર્ગને વિષે ‘મુક્તિ નથી.’ મોક્ષ નથી તેથી તે પ્રમાણે ‘આ કાળમાં અધ્યાત્મધ્યાન કેમ થઈ શકે?’ કેવળજ્ઞાન લે એવું અધ્યાત્મધ્યાન કેમ થઈ શકે? એમ વાત છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- પોતે મુનિરાજ તો પોણો પોણો સેકન્ડ ધ્યાનમાં...

ઉત્તર :- એ તો મુનિ છે. ધ્યાનમાં ત્રણ કષાયનો અભાવ છે. આ તો સમુચ્ચય વાત

કરે છે ને. બિલકુલ ધ્યાન નથી જ એમ માનનારા એ પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે. અને આ નિર્દોષ જિનનાથના માર્ગમાં મુક્તિ નથી. તેથી મુક્તિ તે સંબંધી જે અધ્યાત્મસ્થાન, અધ્યાત્મધ્યાન તે નથી. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? આહાહા...!

ભગવાનઆત્મા પરમાનંદનો સાગર પરમ પવિત્ર પિંડ પ્રભુ એક સમયની પર્યાયમાં જે કાંઈ ઘાલમેલ છે એ સંસાર (છે). દ્રવ્ય સ્વભાવ તો પરમાત્મસ્વરૂપ જ છે. એની દષ્ટિ અને એનું જ્ઞાન અત્યારે ન હોય તો ધર્મ નથી. એનું ધ્યાન નથી એમ જે માને એ પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા...! તેમ આ પૂર્ણાનંદ નિર્દોષ જિનમાર્ગ, જેમાં પૂર્ણાનંદની પ્રાપ્તિરૂપી કેવળજ્ઞાન, એનો અત્યારે અભાવ છે. તેથી તે સંબંધીનું એ પરમાત્મપ્રાપ્તિ સંબંધીનું ધ્યાન કેમ થઈ શકે? સમજાય છે આમાં કાંઈ? બેય વાત? આહાહા...!

‘તેથી નિર્મળબુદ્ધિવાળાઓ...’ જુઓ! એ તો આવ્યું સમકિત અને જ્ઞાન. ‘તેથી નિર્મળબુદ્ધિવાળાઓ ભવભયનો નાશ કરનારી...’ ભવભયનો નાશ કરનારી ‘એવી આ નિજાત્મશ્રદ્ધાને અંગીકૃત કરે છે.’ એ શું આવ્યું? આહાહા...! ‘નિર્મળબુદ્ધિવાળાઓ ભવભયનો નાશ કરનારી...’ આહાહા...! લ્યો! આ તો છે. ભવભયનો નાશ કરનારી છે. પણ ભવનો અભાવ કરીને મુક્તિ કરનાર એ ધ્યાન નથી. આહાહા...! સર્વથા ધ્યાન નથી તો સમકિત જ નથી. અને પૂર્ણ ધ્યાન હોય તો તો મુક્તિ છે, કેવળજ્ઞાન અત્યારે છે. બેય એમ નથી. જે કહ્યું જે પ્રમાણે તે પ્રમાણે જાણ. ધ્યાન નથી એ કીધું એ આત્માની મુક્તિ થાય અને કેવળજ્ઞાન થાય તે ધ્યાન નથી. અને ધ્યાન છે એમ ન માને તો અજ્ઞાની (છે). આત્મા સંબંધીનું સમ્યગ્દર્શન અને જ્ઞાન એના ધ્યાનની વાત છે. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા...!

પોતે ને પોતે ‘કુંદકુંદાચાર્યે’ પોતે ‘મોક્ષપહુડ’માં કહ્યું અને અહીંયાં પોતે કહ્યું ને? પોતે મૂળ પાઠમાં કહ્યું ને?

जदि सक्कदि कादुं जे पडिकमणादिं करेज्ज ज्ञाणमयं।

सत्तिविहीणो जा जइ सहहणं चव कायव्वं।।१५४।।

તો સમકિત તો આજ છે. એ તો કહ્યું. આહાહા...! પંચમભાવ ભગવાનઆત્મા અનંત અનંત ચૈતન્યરત્નથી ભરેલો, એવા ભગવાનની શ્રદ્ધા અને જ્ઞાન નથી એમ માને તે તો અજ્ઞાની છે. આહાહા...! અને આ કાળે તદ્દન નિર્દોષ એવો જૈનમાર્ગ, એની મુક્તિ જે કેવળજ્ઞાન, એનું ધ્યાન માને તોપણ એ વાત જૂઠી છે. કારણ કે એવું ધ્યાન-કેવળજ્ઞાન થાય તેવું ધ્યાન નથી. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ?

‘આ કાળમાં...’ આ કાળમાં. ‘અધ્યાત્મધ્યાન કેમ થઈ શકે? તેથી નિર્મળબુદ્ધિવાળાઓ...’ પાછા નિર્મળબુદ્ધિવાળા કહ્યા. તો એટલું ધ્યાન થયું કે નહિ? આહાહા...! ‘નિર્મળબુદ્ધિવાળાઓ ભવભયનો નાશ કરનારી એવી આ નિજાત્મશ્રદ્ધા...’ નિજાત્મશ્રદ્ધા. નિજ સ્વરૂપની શ્રદ્ધા. આહાહા...! પૂર્ણાનંદનો નાથ અખંડાનંદ પ્રભુ! એની નિજ શ્રદ્ધા અંગીકાર કરે છે. આહાહા...!

એ તો ધ્યાન છે પણ જે ધ્યાને કેવળ થાય તે ધ્યાન નથી. આહાહા...! બેય વાત ભગવાનની, બેય વાત 'કુંદકુંદાચાર્ય'ની કરેલી છે. આહાહા...! આ પણ પાછી સિદ્ધ કરી કે 'નિર્મળબુદ્ધિવાળાઓ...' છે સમકિતી. આહાહા...! આત્મામાં એકાગ્રતાનું ધ્યાન તો થયું છે. એવો 'ભવભયનો નાશ કરનારી એવી આ નિજાત્મશ્રદ્ધા...' નિજ પ્રભુ (એની) નિજાત્મશ્રદ્ધા, નિજ આત્મ પ્રભુ પરમાત્મસ્વરૂપી અનંતગુણનો ઢગલો, અનંતગુણનો રાશિ, એની શ્રદ્ધાને 'અંગીકૃત કરે છે.' આહાહા...! એ શ્રદ્ધા એટલે એટલો વિકલ્પ નથી, નિર્મળ અનુભવ છે. એ શ્રદ્ધામાં અતીન્દ્રિય આનંદની મીઠાશ-સ્વાદ છે. અનંતગુણની શક્તિની વ્યક્તતા અંશે અનંતાગુણની છે. એકલી નિર્મળબુદ્ધિ નથી. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ?

'નિર્મળબુદ્ધિવાળાઓ ભવભયનો...' આહાહા...! ભવભયનો 'નાશ કરનારી...' અરે...! દેહ છૂટીને ક્યાં જઈશ તું? અવતાર ક્યાં થશે? આહાહા...! આ ભવ દેહ છૂટ્યો પણ આત્માની સત્તા તો અનાદિ છે. દેહનો નાશ થશે, રાખ થશે. આત્મા તો સત્તા છે. જાશે ક્યાં? પ્રભુ! આ દેહ છૂટ્યા ભેગો બીજે અવતારે લેશે. બીજે અવતારે જશે. આહાહા...! તો એવી આ નિજાત્મશ્રદ્ધાને 'નિર્મળબુદ્ધિવાળાઓ ભવભયનો નાશ કરનારી...' જુઓ! એને પણ ભવ પછી નથી. જોયું! ભલે એકાદ-બે ભવ હોય તોપણ કેવળજ્ઞાનીને ભવ હોય નહિ અને આને કદાચિત્ હોય છતાં એ ગણતરી ગણવામાં આવી નથી. કારણ કે એકાદ-બે ભવ હોય એ બધા જ્ઞાનમાં જોય ગણવામાં આવ્યું. આહાહા...! કેવળજ્ઞાનના ધ્યાનની ના પાડી અને આ નિર્મળ શ્રદ્ધા ભવભયની હરનારી, એની હા પાડી. આહાહા...! સમજાય છે આમાં? 'હરિભાઈ'!

મુમુક્ષુ :- આઠસો વર્ષ પહેલા એટલો પાપથી ભરેલો સંસાર હતો માટે મુનિદેવે એવી ભાષા મૂકી?

ઉત્તર :- પાપથી ભરેલો આખો સંસાર છે. એથી એને અધ્યાત્મધ્યાન કેવળજ્ઞાનનું ન થાય. એટલી વાત. એ અપેક્ષા છે. કેવળજ્ઞાનનું ધ્યાન ન થાય. પાપથી ભરેલો છે પણ પાપથી ભરેલો છે માટે સમકિત ન થાય તો નિર્મળ બુદ્ધિવાળાઓ ભવભયનો હરનાર... આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? આ અટપટી ગાથા આવી.

ભવભયનો હરનાર. ભવ જ ન મળે પછી. આહાહા...! એકાદ-બે ભવ હોય એ તો જ્ઞાનનું જોય છે. આહાહા...! રાગ-દ્વેષાદિ થોડા હોય એ પણ જ્ઞાનનું જોય છે. એવી સ્થિતિને અંગીકાર કર. એવી નિજાત્મ શ્રદ્ધાને, નિજાત્મ શ્રદ્ધા. મુક્તિ ન થાય માટે પરમાત્માની શ્રદ્ધા રાખજે એમ નથી કહ્યું. આહાહા...! મોક્ષ ન થાય માટે પંચપરમેષ્ટીની શ્રદ્ધા રાખજે એમ નથી કહ્યું. કારણ કે એ તો વિકલ્પ છે, રાગ છે. આહાહા...! એટલે નિર્વિકલ્પ ધ્યાન તો થયું છે. નિજાત્મ ધ્યાનને (-શ્રદ્ધાને) અંગીકૃત કરે છે. આહાહા...!

'નિર્મળબુદ્ધિવાળાઓ ભવભયનો નાશ કરનારી...' આહાહા...! સમ્યગ્દષ્ટિને ભવનો ભય નથી. એને ભવ નથી હવે. એકાદ-બે ભવ થાય એ પણ જ્ઞાનમાં જોય તરીકે છે. આહાહા...!

તેથી ભવભયનો નાશ કરનારી કહ્યું ને? એકાદ-બે ભવ રાખનારી એમ ન કહ્યું. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? ભવભયનો નાશ કરનારી. અનંતભવ જે છે તે ભયનો નાશ કરનારી. 'એવી આ નિજાત્મશ્રદ્ધા...' ભગવાન પોતે પરમાનંદની મૂર્તિ બિરાજે છે. અસાર સંસારમાં પાપથી ભરેલો કળિકાળ (છે) પણ પ્રભુ તો પૂર્ણ ભરેલો પડ્યો છે. આહાહા...! એ તો પર્યાયમાં એ વાત છે. દ્રવ્યમાં તો પરિપૂર્ણ ભગવાન અનંત આનંદ, અનંત જ્ઞાન અને અનંત શાંતિ, અનંત પ્રભુતાની ઈશ્વરતાથી પૂરો ભર્યો છે. આહાહા...! એની શ્રદ્ધા રાખ. 'ભવભયનો નાશ કરનારી એવી આ નિજાત્મશ્રદ્ધા...' નિજ-આત્મ-શ્રદ્ધા-પોતાના આત્માની શ્રદ્ધા.એને અંગીકાર કરે છે. આહાહા...! 'શાંતિભાઈ'!

મુમુક્ષુ :- ભલે દ્રવ્યમોક્ષ ન હોય પણ ભાવમોક્ષ તો છે.

ઉત્તર :- નહિ. ભાવમોક્ષ તો તેરમે. ભાવમોક્ષ પણ નથી. મુક્તિ છે, મુક્તસ્વરૂપ એવા અનુભવની પ્રતીતિરૂપી મુક્તિ છે. આટલી તો શ્રદ્ધાની અપેક્ષા છે. કેમકે આત્મા મુક્તસ્વરૂપ છે. મુક્તસ્વરૂપ જ છે એ તો. એને મુક્તિ થવી છે એમ નથી. એ તો પર્યાયમાં મુક્તિ અને બંધ છે. પોતે તો મુક્તસ્વરૂપ ભગવાન છે. એની મુક્તિ થવી એવું છે નહિ. પણ અહીં તો કહે છે કે પૂર્ણ મુક્તિ જે પર્યાયમાં થાય એ મુક્તિનો અત્યારે અભાવ છે. એ મુક્તિ માટે જે ધ્યાન જોઈએ એ ધ્યાનનો અભાવ છે. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ? ભાષા તો સાદી છે પણ ભાવ જરા અટપટા. એકકોર કહેવું કે ધ્યાન નથી અને એકકોર કહેવું કે ધ્યાન છે. આહાહા...!

ગાથા-૧૫૫

જિણકહિયપરમસુત્તે પલિકમણાદિય પરીક્ષરુણ ફુહં ।

મોણવ્વણ જોઈ ણિયકજ્જં સાહણ ણિચ્ચં ।।૧૫૫।।

જિનકથિતપરમસૂત્રે પ્રતિક્રમણાદિકં પરીક્ષયિત્વા સ્ફુટમ્ ।

મૌનવ્રતેન યોગી નિજકાર્ય સાધયેન્નિત્યમ્ ।।૧૫૫।।

इह हि साक्षादन्तर्मुखस्य परमजिनयोगिनः शिक्षणमिदमुक्तम् ।

શ્રીમદર્હનુખારવિન્દવિનિર્ગતસમસ્તપદાર્થગર્ભીકૃતચતુરસન્દર્ભે દ્રવ્યશ્રુતે શુદ્ધનિશ્ચયનયાત્મક-પરમાત્મધ્યાનાત્મકપ્રતિક્રમણપ્રભૃતિસત્ક્રિયાં બુદ્ધવા કેવલં સ્વકાર્યપરઃ પરમજિનયોગીશ્વરઃ પ્રશસ્તાપ્રશસ્તસમસ્તવચનરચનાં પરિત્યજ્ય નિખિલસંગવ્યાસંગં મુક્ત્વા ચૈકાકીભૂય મૌનવ્રતેન સાર્ધં સમસ્તપશુજનૈઃ નિદ્યમાનોઽપ્યભિન્નઃ સન્ નિજકાર્યં નિર્વાણવામલોચનાસંભોગસૌખ્યમૂલમનવરતં સાધયેદિતિ ।

પ્રતિક્રમણ-આદિ સ્પષ્ટ પરખી જિન-પરમસૂત્રો વિષે,
મુનિએ નિરંતર મૌનવ્રત સહ સાધવું નિજ કાર્યને. ૧૫૫.

અન્વયાર્થ :- [જિનકથિતપરમસૂત્રે] જિનકથિત પરમ સૂત્રને વિષે [પ્રતિક્રમણાદિકં સ્ફુટમ્ પરીક્ષયિત્વા] પ્રતિક્રમણાદિકની સ્પષ્ટ પરીક્ષા કરીને [મૌનવ્રતેન] મૌનવ્રત સહિત [યોગી] યોગીએ [નિજકાર્યમ્] નિજ કાર્યને [નિત્યમ્] નિત્ય [સાધયેત્] સાધવું.

ટીકા :- અહીં સાક્ષાત્ અંતર્મુખ પરમજિનયોગીને આ શિખામણ દેવામાં આવી છે.

શ્રીમદ્ અર્હતના મુખારવિદથી નીકળેલ સમસ્ત પદાર્થો જેની અંદર સમાયેલ છે એવી ચતુરશબ્દરચનારૂપ દ્રવ્યશ્રુતને વિષે શુદ્ધનિશ્ચયનયાત્મક પરમાત્મધ્યાનસ્વરૂપ પ્રતિક્રમણાદિ સત્ક્રિયાને જાણીને, કેવળ સ્વકાર્યમાં પરાયણ પરમજિનયોગીશ્વરે પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત સમસ્ત વચનરચનાને પરિત્યાગીને, સર્વ સંગની આસક્તિને છોડી એકલો થઈને, મૌનવ્રત સહિત, સમસ્ત પશુજનો (પશુ સમાન અજ્ઞાની મૂર્ખ મનુષ્યો) વડે નિંદવામાં આવતો હોવા છતાં *અભિન્ન રહીને, નિજકાર્યને-કે જે નિજકાર્ય નિર્વાણરૂપી સુલોચનાના સંભોગસૌખ્યનું મૂળ છે તેને-નિરંતર સાધવું.

ગાથા-૧૫૫ ઉપર પ્રવચન

ગાથા-૧૫૫.

જિનકહિયપરમસુત્તે પઢિકમણાદિય પરીક્ષરુણ ફુહં ।
મોળવ્વણ જોઈ ણિયકજ્જં સાહણ ણિચ્ચં ।।૧૫૫।।
પ્રતિક્રમણ-આદિ સ્પષ્ટ પરખી જિન-પરમસૂત્રો વિષે,
મુનિએ નિરંતર મૌનવ્રત સહ સાધવું નિજ કાર્યને. ૧૫૫.

લ્યો! મોક્ષને માટે જોઈએ તે ધ્યાન નથી પણ આવું તો મોનપણું કાંઈક છે. એનો નિષેધ નથી કર્યો. આહાહા...! એથી કરીને જેમાં આવી દશા ન હોય તેને પણ માનવું, અત્યારે મુનિપણું કહ્યું છે માટે જેવી દશા નથી એને માનવું એમ પણ નથી. હંસલા કહ્યા છે મોક્ષમાર્ગમાં. કે ભાઈ હંસ છે અત્યારે. પણ હંસ દેખાય નહિ એટલે કાગડાને હંસ મનાય, એમ નથી. આહાહા...! અરે...! પ્રભુ! પ્રભુ તારા હિતની વાત છે. બધા જીવની હિતની વાત છે. આહાહા...! મુનિપણું નથી અને મુનિપણું માને, પ્રભુ! તને દુઃખ થશે. આહાહા...! કારણ કે વિપરીત માન્યતામાં દુઃખની જ્વાળા છે. આહાહા...! મિથ્યાત્વ મહાદુઃખની જ્વાળા છે. કોઈ પ્રાણી દુઃખી થાય એવું ધર્મીને તો હોય નહિ. આહાહા...!

* અભિન્ન = છિન્નભિન્ન થયા વગરનો; અખંડિત; અચ્યુત.

બધા પ્રાણીઓ ભગવાન થાવ, આઠ કર્મરહિત થાવ. આહાહા...! આત્માનું ધ્યાન કરીને પૂર્ણાનંદની પ્રાપ્તિ કરો એવી ભાવના હોય. આહાહા...! કોઈ પ્રત્યે એને વેર-વિરોધ હોય નહિ, કોઈ પ્રત્યે આ સંસારમાં રખડે તો સારું, એવું હોય નહિ. આહાહા...! બધા ભગવાન છે. શક્તિએ સ્વભાવે તો ભગવાન છે. પર્યાયે ભગવાન થાવ અને થઈ શકો એમ છો, એમ આચાર્યનો પોકાર છે. આહાહા...! છતાં અહીં ના પાડે છે કે મુક્તિ નથી. મુક્તિ નથી પણ ભવના અભાવ થવાની સ્થિતિ છે. ભવ એકાદ-બે રહે એ પ્રશ્ન નથી પછી. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...!

**પ્રતિક્રમણ-આદિ સ્પષ્ટ પરખી જિન-પરમસૂત્રો વિષે,
મુનિએ નિરંતર મૌનવ્રત સહ સાધવું નિજ કાર્યને. ૧૫૫.**

‘ટીકા :- અહીં સાક્ષાત્ અંતર્મુખ પરમજિનયોગીને...’ અહીં મોક્ષનું ધ્યાન નથી એમ કીધું પણ આવું નથી એમ નથી કહ્યું. આવું તો અહીં છે. એવું થઈ શકે છે. જેનામાં નથી માટે એનામાં થઈ શકે છે એમ કીધું છે માટે ત્યાં લાગુ પાડવું, એમ નહિ. અત્યારે આવું મૌનવ્રત અને મુનિપણું છે. એટલે પછી જેનામાં એ નથી જ એને માનવું એવું કાંઈ નથી. આ તો આવી વસ્તુસ્થિતિ છે. કોઈ વખતે કોઈને એ દશા થાય છે. આહાહા...!

‘અહીં સાક્ષાત્ અંતર્મુખ પરમજિનયોગીને...’ જોયું! ઓલાપણે ધ્યાનની ના પાડી (કે) કેવળ મુક્તિ (નથી), પણ અહીં ‘અંતર્મુખ પરમજિનયોગીને આ શિખામણ દેવામાં આવી છે.’ અંતર્મુખ જિનયોગીને, પરમજિનયોગીને. આહાહા...! પૂર્ણાનંદનો નાથ પ્રભુ અતીન્દ્રિય આનંદથી સર્વાંગ પૂર્ણથી ભરેલો ભગવાન, તેને પરમયોગી જિનેશ્વર, પરમમુનિ પોતે એનામાં જોડાણ કરીને... આહાહા...! આ શિખામણ દેવામાં આવી છે. પરમયોગી અંદરમાં જોડાય જા. ભલે મુક્તિ નથી પણ પરમ યોગ અંદર જોડાય જા, અંતર ધ્યાનમાં જોડાય જા. આહાહા...! પૂર્ણ પરમાત્મા, જેમાં પર્યાયનો પણ અભાવ છે, એવા પંચમભાવમાં સાક્ષાત્ સ્થિર થા. આહાહા...! એવી વાત છે.

‘શ્રીમદ્ અર્હત્ના મુખારવિદથી નીકળેલ...’ શ્રીમંત-આત્મલક્ષ્મીવાળા અર્હત્ના મુખરૂપી કમળથી નીકળેલ ‘સમસ્ત પદાર્થો જેની અંદર સમાયેલ છે એવી ચતુરશબ્દરચનારૂપ દ્રવ્યશ્રુતને વિષે શુદ્ધનિશ્ચયનયાત્મક પરમાત્મધ્યાનસ્વરૂપ પ્રતિક્રમણાદિ સત્ક્રિયાને જાણીને,...’ આહાહા...! જાણીને (એટલે) આ જાણીને. આહાહા...! પ્રભુના શ્રીમુખેથી નીકળેલી વાણી. મુખથી તો શબ્દ કહ્યો છે બાકી આખા શરીરમાંથી વાણી આવે છે. ઊં તો આખા શરીરમાંથી આવે. ઊં ધ્વનિ. હોઠ બંધ હોય, કંઠ બંધ હોય. પણ દુનિયાની ભાષા એવી છે એટલે એને એ રીતે કહ્યું છે. આહાહા...!

‘મુખારવિદથી નીકળેલ સમસ્ત પદાર્થો જેની અંદર સમાયેલ છે એવી ચતુરશબ્દરચનારૂપ દ્રવ્યશ્રુતને વિષે શુદ્ધનિશ્ચયનયાત્મક પરમાત્મધ્યાનસ્વરૂપ...’ આહાહા...! એમાં પણ કહ્યું છે

આ. ભગવાનના મુખથી નીકળેલા દ્રવ્યશ્રુતમાં પણ કહ્યું છે આ. શું? ‘શુદ્ધનિશ્ચયનયાત્મક પરમાત્મધ્યાનસ્વરૂપ પ્રતિક્રમણાદિ સત્ક્રિયા...’ એ સત્ક્રિયા છે. આહાહા...! ભગવાન ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞ પરમાત્માના મુખારવિંદથી નીકળેલી જગતના ચતુરશબ્દની રચના. છે ને? ‘દ્રવ્યશ્રુતને વિષે...’ એ શાસ્ત્રની અંદર ‘શુદ્ધનિશ્ચયનયાત્મક પરમાત્મધ્યાનસ્વરૂપ...’ શાસ્ત્રમાં એ કહ્યું છે. વ્યવહાર કહ્યો છે એ જાણવા માટે (કહ્યો છે), નિશ્ચય કહ્યો છે તે આદરવા માટે, અંગીકાર કરવા માટે. આહાહા...! દ્રવ્યશ્રુતમાં વ્યવહાર પણ આવે છે. પણ વ્યવહાર છે, એનો વિષય છે, પર્યાય છે એમ જણાવવા (આવ્યો છે). આહાહા...! જાણીને છોડી દે. અને કરવું શું? ‘શુદ્ધનિશ્ચયનયાત્મક પરમાત્મધ્યાનસ્વરૂપ...’ લ્યો! કેવળીનું ધ્યાન નથી પણ આ ધ્યાન છે. આહાહા...! કેવળજ્ઞાન થાય તેવું ધ્યાન નથી પણ ભગવાનના મુખમાંથી નીકળેલી વાણીમાં આ કાળને માટે પણ (આવું ધ્યાન છે). આહાહા...!

‘શુદ્ધનિશ્ચયનયાત્મક પરમાત્મધ્યાનસ્વરૂપ પ્રતિક્રમણાદિ સત્ક્રિયા જાણીને...’ એમાં આ કીધી છે. વીતરાગની વાણીમાં સત્ક્રિયા, પ્રતિક્રમણાદિ સત્ક્રિયા (કીધી છે). વિકલ્પની નહિ. પડિક્રમણું ને પરચખાણ ને વ્યવહાર, એ નહિ. આહાહા...! અંતરમાં સત્ક્રિયા અંતરને અવલંબે થાય તે સત્ક્રિયા તે સૂત્રમાં કહી છે. આહાહા...! ભગવાનના શ્રીમુખેથી નીકળેલી વાણીમાં ‘દ્રવ્યશ્રુતને વિષે શુદ્ધનિશ્ચયનયાત્મક પરમાત્મધ્યાનસ્વરૂપ પ્રતિક્રમણાદિ સત્ક્રિયાને જાણીને...’ કહી છે તેને જાણીને ને? કીધી છે તેને જાણીને ને? આહાહા...! બીજી રીતે (કહીએ તો) ભગવાનના મુખમાંથી નીકળેલી વાણી અત્યાર સુધી ચાલે છે, એમ કહે છે. આહાહા...! એનો વિરહ નથી. આહાહા...! ‘સત્ક્રિયાને જાણીને...’ એવો શબ્દ જ કેમ હોય શકે? સમજાય છે કાંઈ? આ કાળમાં પણ દ્રવ્યશ્રુતમાં નિશ્ચયપ્રતિક્રમણ, નિશ્ચયપ્રત્યાખ્યાન, નિશ્ચયઆલોચના દ્રવ્યશ્રુતમાં કહી છે. આહાહા...! આ કાળમાં પણ એ કહ્યું છે. એ વાણી ચાલી આવે છે. આહાહા...!

‘દ્રવ્યશ્રુતને વિષે શુદ્ધનિશ્ચયનયાત્મક...’ શુદ્ધનિશ્ચયસ્વરૂપ ‘પરમાત્મધ્યાનસ્વરૂપ પ્રતિક્રમણાદિ સત્ક્રિયા...’ કઈ ક્રિયા? કે પરમાત્માના ધ્યાનસ્વરૂપ. જુઓ! ત્યાં ધ્યાન લીધું. એ તો કેવળજ્ઞાનીનું ધ્યાન નથી. પણ સાધકનું ધ્યાન, મુનિને યોગ્ય ધ્યાન છે એ ધ્યાન છે. ત્રણ કષાયનો અભાવ કરી અને સત્ક્રિયાને મુનિ કરે, શાસ્ત્રમાં લખી છે એટલે શાસ્ત્રો ચાલ્યા આવે છે એ શાસ્ત્રમાં આ કહ્યું છે. એમાંથી એ જાણીને. એમાં કહ્યું છે તેને જાણીને. આહાહા...! એમાં વ્યવહાર કહ્યો છે એને જાણીને એમ ન કહ્યું પહેલું. આહાહા...!

ભગવાનની વાણી ત્રિલોકનાથની વાણી ચાલી આવે છે. ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ એમ કહે છે. ભગવાનના મુખારવિંદથી નીકળેલી.. આહાહા...! એ વાણીમાં વર્તમાનમાં ‘શુદ્ધનિશ્ચયનયાત્મક પરમાત્મધ્યાનસ્વરૂપ પ્રતિક્રમણાદિ...’ પ્રત્યાખ્યાન, આલોચના એવી સત્ક્રિયા છે. તેને જાણીને... આહાહા...! તેનું જ્ઞાન કરીને ‘કેવળ સ્વકાર્યમાં પરાયણ...’ આહાહા...! મુક્તિ નથી છતાં આ

છે. આહાહા...! કેવળ એકલો સ્વકાર્યમાં પરાયણ... આહાહા...! પોતાના આત્માના આનંદના કાર્યમાં તત્પર. આહાહા...! તેવા મુનિને... આહાહા...! ‘પરમજિનયોગીશ્વરે પ્રશસ્ત-અપ્રશસ્ત સમસ્ત વચનરચનાને પરિત્યાગીને,...’ એવા મુનિએ શુભ અને અશુભરાગને છોડીને, શુભ અને અશુભ વચનરચનાને છોડીને. આહાહા...! પંચમકાળમાં આ છે, આ થઈ શકે છે. આહાહા...! પ્રશસ્ત એટલે સમસ્ત ‘વચનરચનાને પરિત્યાગીને,...’ પરિત્યાગીને, સમસ્ત પ્રકારે છોડીને ‘સર્વ સંગની આસક્તિને છોડી...’ વચનને છોડીને પણ પછી સર્વસંગની આસક્તિને છોડીને. આહાહા...! જો પરદ્રવ્યનો સંગ કરવા જઈશ તો ત્યાં વિકલ્પ ઉઠશે. આહાહા...!

‘સર્વ સંગની આસક્તિને છોડી...’ એમાં શું બાકી રાખ્યું? ગુરુને બાકી રાખ્યા? દેવને રાખ્યા? આહાહા...! સર્વ સંગને છોડીને. વર્તમાન આવો પંચમકાળ છે, કળિકાળ છે, અકાળ જેવો છે, દરિદ્રકાળ છે છતાં આવું થઈ શકે છે. આહાહા...! ‘સ્વકાર્યમાં પરાયણ પરમજિનયોગીશ્વરે..’ આહાહા...! સર્વ સંગની આસક્તિને છોડી. સર્વનો પરિચય છોડીને એકલો ભગવાનનો પરિચય કર. અસંગ તત્ત્વનો સંગ કર. આહાહા...! એનું નામ નિશ્ચયપ્રતિક્રમણ અને નિશ્ચયપ્રત્યાખ્યાન. આવી વાત છે. સંપ્રદાયમાં પણ સાંભળવા મળે એવું નથી. અને બહારમાં બધું મનાવી લે. વ્યવહાર છે ને? વ્યવહાર છે ને? કોણે ના પાડી છે? વ્યવહારથી થાય છે? એ તો કથનમાત્ર છે. એ તો આમાં શ્લોક આવી ગયો છે ને? ૯૦મી ગાથામાં, નહિ? ૯૦ ગાથા, એનો કળશ. ૯૦માં આવ્યું કે પછી આવ્યું? શું કીધું? પછી આવ્યું, પછી.

‘મોક્ષનું કાંઈક કથનમાત્ર...’ ૯૧મી ગાથાની નીચે. ૯૧મી ગાથા, એની નીચે. એ છે ૯૦ ગાથાની ટીકા પણ ૯૧ની નીચે. ૧૭૨ પાનું છે. ‘જે મોક્ષનું કાંઈક કથનમાત્ર (–કહેવામાત્ર) કારણ છે...’ વ્યવહાર છે એ તો કહેવામાત્ર છે. આહાહા...! ‘તેને પણ (અર્થાત્ વ્યવહાર-રત્નત્રયને પણ) ભવસાગરમાં ડૂબેલા જીવે પૂર્વે ભવભવમાં (–ઘણા ભવોમાં) સાંભળ્યું છે...’ એ ભવ ભવમાં વ્યવહારરત્નત્રયને સાંભળ્યું છે ‘અને આચર્યું (–અમલમાં મૂક્યું) છે;...’ જુઓ! વ્યવહાર ક્રિયા અને વ્યવહાર સમકિત અને વ્યવહાર પડિકમણું એ તો વ્યવહાર અનંતવાર દરેક જીવે આચર્યો છે. સાંભળ્યું પણ છે અને આચર્યું પણ છે. છે? આહાહા...!

‘પણ ભવસાગરમાં ડૂબેલા જીવે પૂર્વે ભવભવમાં (–ઘણા ભવોમાં) સાંભળ્યું છે અને આચર્યું (–અમલમાં મૂક્યું) છે; પરંતુ અરેરે! ખેદ છે કે જે સર્વદા એક જ્ઞાન છે...’ પૂર્ણાનંદ પ્રભુ એકલું જ્ઞાન જ સ્વરૂપ છે, જેમાં વ્યવહારની ગંધ નથી, જેમાં વ્યવહારનો સ્પર્શ નથી. ‘અરેરે! ખેદ છે કે જે સર્વદા એક જ્ઞાન છે તેને (અર્થાત્ જે સદા એક જ્ઞાનસ્વરૂપ જ છે એવા પરમાત્મતત્ત્વને) જીવે સાંભળ્યું-આચર્યું નથી, નથી.’ બે વાર કહ્યું. આહાહા...! અંદર ભગવાનઆત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ જ છે, વિકલ્પમાત્ર એનામાં નથી. આહાહા...! હું જ્ઞાયક છું એવો વિકલ્પ પણ જેમાં નથી. આહાહા...! એ એણે અનંતવાર સાંભળ્યું છે... આહાહા...! પણ કહે છે કે જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા એને જીવે સાંભળ્યું અને આચર્યું નથી. એકલો હું જ્ઞાનાનંદ

જ છું. કોઈ દયા, દાનના વિકલ્પ એ મારી ચીજ છે નહિ એ એણે સાંભળ્યું નથી, આચર્યું નથી. એ આચર્યું નથી એમ બે વાર કહ્યું. સાંભળ્યું નથી, 'આચર્યું નથી, નથી.' મૂળ પાઠમાં છે ને? 'ન ચ ન ચ' આહાહા..! મૂળ કળશમાં છે. 'ન ચ ન ચ વત કષ્ટં સર્વદા જ્ઞાનમેકમ્' એકલું જ્ઞાનસ્વરૂપ જ છે પ્રભુ. પૂર્ણ જ્ઞાન છે, અપૂર્ણ નહિ, મલિનતા નથી, વિકલ્પ નથી. આહાહા..! જેમાં સંસારની ગંધ નથી એવું જે પ્રભુ જ્ઞાનનું સ્વરૂપ પૂર્વે તેં સાંભળ્યું નથી. આહાહા..! અને આચર્યું નથી. સાંભળ્યું નથી પછી આચરે ક્યાંથી? આચર્યું નથી, નથી. એમ કહ્યું. સાંભળ્યું નથી અને 'આચર્યું નથી, નથી.' આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- દેશનાલબ્ધિ તો ઘણી વાર મળી છે.

ઉત્તર :- અનંતવાર મળી છે. એમાં એને લઈને શું છે? એ સાંભળ્યું કહેવાય નહિ. કાર્ય કરે તો સાંભળ્યું કહેવાય. દેશનાલબ્ધિ અનંતવાર મળી પણ દેશનાલબ્ધિ મળ્યા વિના થાય નહિ. સત્ શ્રવણ ન થયું હોય અને થાય એમ ત્રણકાળમાં બને નહિ. છતાં એનાથી થાય એમ પણ બને નહિ. આહાહા..! આવી વાત છે. શાસ્ત્રશ્રવણથી બને નહિ અને છતાં દેશનાલબ્ધિ મળ્યા વિના થાય પણ નહિ. પણ થાય ત્યારે દેશનાલબ્ધિનું લક્ષ ન હોય. એનું લક્ષ પણ ન હોય. આહાહા..! આવી વાત. લક્ષ દ્રવ્ય ઉપર છે. ત્રિકાળી પરમાનંદનો નાથ આત્મા, સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ સત્ જ્ઞાન અને આનંદથી ભરેલો, તેને તેં સાંભળ્યો નથી અને તેં આચર્યો નથી. આહાહા..!

હવે અહીં ૧૫૫માં પણ એ જ કહે છે. 'દ્રવ્યશ્રુતને વિષે શુદ્ધનિશ્ચયનયાત્મક પરમાત્મધ્યાનસ્વરૂપ...' શુદ્ધનિશ્ચયનયસ્વરૂપ પરમાત્મધ્યાનસ્વરૂપ. શુદ્ધ નિશ્ચય એટલે શું? કે પરમાત્માનું ધ્યાન. પોતે પરમાત્મા છે તેનું ધ્યાન. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- એનું નામ જ...

ઉત્તર :- એ તો શુદ્ધનિશ્ચય એને કહીએ.

'શુદ્ધનિશ્ચયનયાત્મક પરમાત્મધ્યાનસ્વરૂપ પ્રતિક્રમણાદિ સત્ક્રિયાને જાણીને, કેવળ સ્વકાર્યમાં પરાયણ...' પોતાનું કાર્ય કરવું છે. કો'કનું કાંઈ કરી શકતો નથી. કોઈની પંચાતમાં પડીશ નહિ. આહાહા..! લાવ આનું આમ કરી દઉં ને આને આમ કરી દઉં ને આનું આમ કરી દઉં. એ કાંઈ તારાથી નહિ થઈ શકે. તું તારું કાર્ય કર. આહાહા..! 'સંગની આસક્તિને છોડી એકલો થઈને,...' આહાહા..! 'મૌનવ્રત સહિત,...' બોલવું પણ નથી જ્યાં એકલો થઈને, એમ કહે છે. 'મૌનવ્રત સહિત,...' અરે..! હવે અહીં સુધી જાવું એને. આહાહા..! પંચમઆરાના પ્રાણીને કહે છે. આમ થઈ શકે છે એથી કહે છે. આહાહા..!

'મૌનવ્રત સહિત, સમસ્ત પશુજનો (પશુ સમાન અજ્ઞાની મૂર્ખ મનુષ્યો) વડે નિંદવામાં આવતો હોવા છતાં...' આહાહા..! અજ્ઞાની જેવા માણસો એ તો નિંદે. એ.. આમ છે ને આ તો એકાંત છે ને ફલાણું છે ને ઢીંકણું છે. છે? 'સમસ્ત પશુજનો (પશુ સમાન અજ્ઞાની

મૂર્ખ મનુષ્યો) વડે નિંદવામાં આવતો...' લ્યો! આત્મા આત્મા આખો દિ' કરે છે. આત્મા... આત્મા... આત્મા. આખો દિ' આત્મા નહિ, અહીં તો ત્રણેકાળે આત્મા છે. આખો દિ' તો એનું લક્ષ કરવાનું છે. વસ્તુ તો ત્રિકાળ છે. આહાહા...! આવું ક્યાં સાંભળ્યું હતું 'ચીમનભાઈ'? નહિ? 'હિંમતભાઈ' પાસે સાંભળ્યું નહોતું? તમારા બાપ પાસે? આહાહા...!

'પશુજનો (પશુ સમાન અજ્ઞાની મૂર્ખ મનુષ્યો) વડે નિંદવામાં આવતો હોવા છતાં અભિન્ન રહીને...' એટલે 'છિન્નભિન્ન થયા વગરનો;...' વિકલ્પ કર્યા વિના. ભલે પશુજનો સમાન અજ્ઞાનીઓ બોલે, એની સામું જોઈશ નહિ. અભિન્નમાં ભિન્ન કરીશ નહિ. ભેદ એવા વિકલ્પને કરીશ નહિ. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- ગામના મોઢે કાંઈ ગરણું બંધાય?

ઉત્તર :- બંધ કર એટલે ગરણું બંધાયેલું જ છે. આહાહા...! દુનિયા બોલે. દુનિયાને મોઢે કાંઈ ગરણું બંધાય છે? તેથી કહ્યું, 'પશુજનો...' ઢોર જેવા માણસો સત્ય નિશ્ચયને ન સમજનારા, નિશ્ચયની નિંદા કરનારા, નિશ્ચયની મશ્કરી કરનારા, વ્યવહારની પ્રશંસા કરનારા. આહાહા...!

'પશુજનો (પશુ સમાન અજ્ઞાની મૂર્ખ મનુષ્યો) વડે નિંદવામાં આવતો હોવા છતાં અભિન્ન...' ભલે નિંદે એ. આહાહા...! તને શું? બીજા ગમે તેમ માને એમાં આને શું? આહાહા...! 'અભિન્ન રહીને...' એટલે 'છિન્ન-ભિન્ન થયા વગરનો; અખંડિત; અચ્યુત.' ભેદ પડ્યા વિના, વિકલ્પ કર્યા વિના અખંડિત રહીને. આહાહા...! આ પ્રતિક્રમણ અને પ્રત્યાખ્યાન અખંડ રહીને કરજે, કહે છે. આહાહા...! અમારે ત્યાં સંઘવીને અપાસરે જાય, માણસ સાંજે જાય પડિકમણા કરવા. 'લીંબડી'ને અપાસરે જાય ને? બધા પડિકમણા કરે. આહાહા...! પાછળ ઘર છે. 'હરિચંદ'ની બેનનું. 'ખસ'વાળા 'હરિચંદ' છે ને? એની બેનનું ઘર છે. એ સ્થાનકવાસી. અહીં આવે પણ આ વાત બેસે નહિ. આહાહા...! ઘણા વર્ષનું સંપ્રદાયનું પોષાણું હોય ને એટલે આ વાત શું કહે છે આ? વ્યવહારની તો વાત (કરતા નથી). અંદર આત્મા... આત્મા... આત્મા... આત્મા... આત્મા, આત્મા અંદર હાથ આવતો નથી અને આત્મા... આત્મા... આત્મા કરે છે. પણ જાણનાર વિના જાણે છે કોણ? બીજાને જાણે છે એ કોણ? જાણનાર પોતે જ પ્રસિદ્ધ છે. બીજાને જાણનારો પોતે પ્રસિદ્ધ છે. આહાહા...! સ્વ ને પરને જાણનારો પ્રસિદ્ધ આત્મા છે. આહાહા...!

'નિજકાર્યને—' એ નિજકાર્ય જ છે. આહાહા...! રળવું ને પરણવું ને દુકાનના ધંધા કરવા એ નિજકાર્ય નથી કહે છે. એ બધા પાપકાર્ય છે. આહાહા...! મકાનમાં ધ્યાન રાખવું કે માણસો કેમ કામ કરે છે અને કેવી રીતે કામ કરે છે? કેટલું કામ કર્યું? બધું ધ્યાન રાખવું. એ સ્વકાર્ય નથી કાંઈ. એ પાપકાર્ય છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- અહીં તો એમ જ કહેવું પડે ને?

ઉત્તર :- બીજી વાત ક્યાં છે પણ? એક તત્ત્વ સિવાય બીજી વસ્તુને સંબંધ શું છે? તત્ત્વ છે કે નહિ? તત્ત્વ છે તો છે તો છે એ બીજાને લઈને છે કે પોતાને લઈને છે? અને બીજાનો તો એમાં અભાવ છે. જો અભાવ ન હોય તો પોતાનો ભાવ જ રહી શકે નહિ. સ્વતત્ત્વ છે અને પરતત્ત્વથી નથી. આહાહા...! ત્યારે તો તેની સ્વતંત્રતાની પૂર્ણતા છે. એ વિકલ્પથી પણ નથી. વ્યવહાર દયા, દાનના વિકલ્પથી પણ નથી. આહાહા...! અરે...! નિશ્ચય પ્રતિક્રમણાદિની પર્યાયથી પણ એ નથી. એ તો ધ્રુવ છે. એ તો એને આશ્રયે આ ક્રિયા થાય છે. એ ક્રિયા કાંઈ ધ્રુવમાં ગરી ગઈ નથી. આહાહા...! આકરું કામ છે. બહુ લાબું લઈ જાય... માર્ગ બાપુ આવો છે. ચોર્યાશીમાં રખડી રહ્યો છે. આહાહા...! જુઓને! કઈ રીતે માણસ મરી જાય છે! કચડાઈને મરી જાય છે, ઓલામાં મરી જાય છે, આ 'મુંબઈ'માં જુઓને કેટલા ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ હંમેશા મરે છે. ખટારામાં અથડાઈને કાં ફલાણામાં અથડાઈને, ગાડીમાં અથડાઈને, કચડાઈને મરેલા પડ્યા જ હોય. એ શું કહેવાય? બસને ઊભી રાખવી પડે. મરી જાય માણસ એટલે. પોલીસ ભેગા થાય. જોયું છે એ. નીકળ્યા હોય ને. આહાહા...! આ સંસાર.

અહીં તો કહે છે, પશુજનો વડે ભલે નિંદા કરે 'નિજકાર્યને—કે જે નિજકાર્ય નિર્વાણરૂપી સુલોચનાના...' જે નિજકાર્ય મોક્ષરૂપી સુલોચના એટલે સ્ત્રી. હવે ત્યાં મોક્ષને નાખ્યો. ભલે એ ભવમાં ન થાય પણ બીજે ભવે મોક્ષ થશે. મોક્ષ માટે કરવાનું છે. ધ્યેય છે આત્મા, સાધ્ય છે મોક્ષ. ધ્યેય છે ધર્મ ધરનાર ધર્મી, સાધ્ય છે પરમાત્મદશા પર્યાય. એ સિવાય બીજી વાત વ્યવહાર છે. આહાહા...! એથી કહે છે... આહાહા...! 'નિજકાર્યને—કે જે નિજકાર્ય નિર્વાણરૂપી સુલોચનાના સંભોગસૌખ્યનું મૂળ છે...' નિર્વાણરૂપી જે પરિણતિ, મોક્ષરૂપી જે આનંદની પરિણતિ એના અનુભવના સુખનું મૂળ છે 'તેને—નિરંતર સાધવું.' આહાહા...! તેને નિરંતર સાધવું. આહાહા...! એ તો પહેલી ના પાડી કે નિર્વાણનું ધ્યાન છે નહિ. પણ તું ધ્યાન તો આવું કર. અત્યારે ભલે ન હોય. અમુક ભવે થશે સર્વથા એવું તો કર. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)